

המאמר העם הגדול

המאמר העם הגדול... דרך אומרים ז"ל (ספרות) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, וזה הוא חסרון הנפש, והוא אילמור חטא פירוש נחסר מהארת נפשו. וזוהו עשו להם וגו', והוא הוא א' מטענות שבהם יזכה וזאלם ליום הדין. כי בעשותו החטא לא היה דעתו שלם, והגם שיעש עליו גרם לעצמו החסרון במחשבתו הכיבוד אשר על פי כן לא יזכה לאם יהיה נדון על מעשה הרע בדעתו השלימה.

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

ראית דור שאין התורה חכימה עליו ככל כו'. חבת התורה תלוייה בעיקר בהכשרת הנפשות וטהרת הלבבות להבין ערכה הגדול של התורה, המאור שבה וההצלחה האמתית שהיא מצולחת את העוסקים בה ואת הכלל כולו על ידם. והנה אלה הדיעות התולחם תלוי בהבנות רבות ערך של עקרי תורה עמוקים ורמים. וזה הכלל שכל נפילה העדת, כשמתבכשות הדיעות התחלתה באה בסבת נפילה העדת, כשמתבכשות הדיעות מתקלקלת השורה של ההנהגה הישרה בין אותם שהם מצויינים בדיעה השכלה. וזוהו שיתרכב הדבר עד שמתקלקלת ג"כ השורה ההמונית עוד באופן יותר שפלו מכווער. ע"כ אם אנו רואים דור שאין התורה חכימה עליו, הוא אות שנתקלקלו הדיעות, וסבת קלקולי הדיעות באי ברוב מפני שנשתנו סדרי הקודם, וההבנה שהיתה מלכשת בצורה ידועה לפי ערך הדור הקודם, שהיתה מספקת לחכב את התורה על הדור אינה מספקת כעת. מפני שבדור הקודם היו מכינים מאותם הצעירים שנאמרו הדברים המעוללים לחבתה של תורה את התוך הפנימי שבהם והיו נמשכים על ידם לתורה ואהבתה. והדור הזה לא ישיכיל לקחת מאותם הצעירים את ההכונה הפנימית, כי לפי מצבו ודרכיו אין אותם הצעירים והרעיונות השגורים, שקי די להם לפתח שעדי ידע כדור שלפניו, מספיקים לדורו. ע"כ החובה להוסיף דעת בדברים הגדולים שהם עקרי תורה, לברר הדברים ביותר

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם... ויקרב אחרון אל המזבח. ירמרו לדבריהם ז"ל שאמרו (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שאלו לנבואה חוטא מה עונשו אמרה הנפש החוטאת היא חמות, ולמד רחמי ה' אמר יביא קרבן, שיעקר מעשה הקרבן היא מחשבת המקריב כי הוא החייב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן ההוא לזיכרו ולהשרף על האיש והיתה לו מחשבתו זו לכפרה, והוא אומר ויקרב אחרון אל המזבח פירוש הוא עצמו הכין לשרם אשם נפשו, וקרב למזבח פירוש לזכייה לאישים, ועשה השחיטה במקומו לעגל לצד הרמיה' שנתרצה להביא חלפתיה.

וראיתי לתת לב כענין לפי מה שקדם לנו (הנחמא שפטים) כי נשבע ה' להעמיד העולם וברואיו במשפט, וכל האומר הקב"ה ונתן יוחזרו בני מעויריהם שקלים פ"ה ה"א, אם כן אם הנפש החוטאת משפטה היא תמות כמאמר הנביא (יחזקאל ה' ז) אין יביא קרבן ויפטר, ונראה כי טעם נכון יש בדבר עליו המשפט, כי כשהאדם חוטא אין בחינתו בחינת אדם, על דרך אומנם ז"ל (סוטה ג.) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, וכעשה בהמה וכו' שחזר בתשובה רוח היא באנוש ועלה ממדרגת בהמה למדרגת אדם האם ראויה הוא להמית אדם זה חתה בהמה, לזה יביא דוגמת החוטא שהוא בהמה וישתתף עמה בצער התושב כי ראויה הוא לעשות בו משפט זה, וכפי זה חלק רוח המרגיש הוא מציל את האדם בהערה זו, והוא מה שאמרו הכתוב (תהלים ל') אדם ובהמה תושעו יחד, חלק הבהמה שובאדם שנתקן עמו האדם שהיא חכמת ההשכל נושע בו פירוש לצדו כיו שלא יעש והוא אינו דאוי לעונשו, ובוזה אפילו בדין הקרבת הקרבן כעד החטא הוא על קו המשפט, כאומרו (שם) משפטיך תהום דבה אדם ובהמה תושעו יחד.

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם... באמונות ודיעות, תועיל ההדרכה, שבהמשך הזמן תתקן ההנהגה ויחשם אל התורה, וממילא תשוב ג"כ החבה לתורה בכלל הדור. והנה לענינים שהם גדולי ערך בחלק העיני שבתורה, לא יהיו נעולים גופרים לפני כל בני הדור, כ"א מכוננים במקומות ידועים לפני השוים ממבני מדע שבדור המשכילים ע"ד אמת. ע"כ כעשה שאין התורה חכימה, אות היא שיש חסרון בחלק המדע שבחבורה שלא הוברר כל צרכו. ע"כ פעל הדבר שנתקחו המסוגלים להשכיל מן התורה, וזאת גרמה בהרבותן דברים פשוטים, כחוכחת מוסר של צערה ורעיונות המוניות שלוקחות לבב כל איש תם וישר, אע"פ שנכונות

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם... ישנן שתי שיטות של תשובה. שיטה אחת סוברה הוא מלמטה למעלה, ושיטה שניה סוברה הוא מלמעלה למטה. תא כיצד? כל חטא מוכרח הוא להיות מקורו מאיזה פנים נפש רוחני, טעות שכלית באיזו מדה שהיא: אין אדם עובר עבירה אלא אי"כ נכנס בו רוח שטות. ההתחשבה השכלית מסבכת רגשות לבביים עכורים שמוצאותיהם הן מדות ותכונות מקולקלות, ושתי אלה ביהוד גורמות שכלי המעשה הגופניים נעשים עלולים ליפול בבוץ של חטאים, והאישיות כולה נעשית נשחתת. התיקון שכא בסדר שיטת התשובה ההולכת מלמטה למעלה מתחילה למרק את הגוף מגסותו, מזה באה תשובת המשקל, ודרכי הסיגוף המתלחים עם התשובה, על פי רבותינו הקדמונים. כשהגוף מתמרק הולכים הרגשות הלבביים ומתעוררים, וחזרו אחר כך אור השכל להנפיע באדם כסתרותו.

אמנם סדר התשובה שמלמעלה למטה הוא באופן הפוך לגמרי בסדרו מזו הקודמת. שיטה זו מתחילה היא מתוך הגיון השכל ואחר כך על ידי הוספת ההכנה וחזורים רגשות הטובים לתוך הלב, ותן פועלים על כחות הגופניים להתעורר, וכא אחר כך גם כן הסדר המעשי הראוי להצטרף לזה.

על פי התורה ישקול הרעת הישרה נראין הדברים מסדר הברכות של שמונה עשרה שמקולמים בינה לתשובה, שהסדר היותר חשוב הוא להחל בעבודת התשובה מלמעלה למטה. ההופעה התבונית ואחריה רגשי הלב ואחריהם ההתעוררות הגופנית.

מוכן הדבר סודרים כאלה אינם נאמרים באופן כזה שבעת ההשתמשות בהופעה השכלית לא יפעלו כלל רגשי הנפש, ובעת השמוש בהערת הרגשות לא יפעלו הפעולות של ההתעוררות החומרית, אלא שש"פ הסדר שמלמטה למעלה החוכן והחתימתי החמרי משמש בתחילה בתור עיקר, וכא הדיגש והשכל מחלה אליו בתור עזר עד שימלא הפרק והראשון את תפקידו, ויבא אחר כך כח הרגש לשמש בתור דבר עקרי ויסודי, ושני הכחות, הגופני והשכלי, יעזרו לו וכן הלאה. ובהתשובה המסודרת מלמעלה למטה הוא לתפן, שהחכ הראשון המתגלה בתור עיקר יהיה הכח השכלי, ושני הכחות האחרים הרגשי והגופני יהיו עוזרים לו וכן הלאה.

שני הדרכים הנם קדושים ומביאים לאור החיים והופעת הישועה אל הכלל ואל הפרט, וארחת השמוש בכל דרך הוא דבר המסור ללב חכם, אשר יוכל להורות על פי המצב האישי הכללי איזה דרך הוא יותר נאות לאחוז בו, כדי לבא באופן יותר מבוסס למטרתה הקדושה של התשובה השלמה, שהיא חמדת כל החיים ואור כל העולמים כולם.

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם... ואמתיות נהג. כי לא זאת המגרעה, וראוי לרפאת המחלה בשרשה, כי שורש המחלה שבאה עד מדה זו של סילוק חבת התורה, היא מניעת הדעת והסרון הביורו של הדיעות העקרויות המביאות בהכנתם הברורה לחכב את התורה על הבריות.

ע"כ כנס, תראה להוסיף עומק בדעות העיוניות שבתורה, שהם ענינים מכוננים למקומות פריטים אע"פ שאינם שוים לכל הדור, אבל רק בזאת תרפא מחלת מאסה של תורה.

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם... ובדרך רמו רמו באומרו לשון ירידה על דרך מה שהודיענו ז"ל (ספר הגלגלים) כי באמצעות מעשה האדם ירד במדרגתו מבחינת אדם לבחינת דגים ולבחינת עופות ולבחינת בהמה ולבחינת שרצים כפי ערך החטא ישפל אדם מבחינת מעלתו עד אשר ירד מטה מטה רחמנא ליצלן והוא שרמו כאן כשעת הבריאה חלקי ירידות ההדרגות שבהם יקבל עונשו וגם שכאמצעותם יחזור לשרשו. והקדים לומר שבידיה נפש אדם למדריגת הדגים כי ירידה המיועדת לנפשות הרמות כי חטאו היא שחרד נפשו להתגלגל בדגים וזהו יחס הכתוב להם במקומה אסיפה כי אין להם להצטער בצער שחיית חרב אלא אסיפתם מותרת אותם (תולין כ"ג). ואחר כך אמר ירידה הפחותה ממנה והוא גלגול הנפש בעוף וזה יצטרך צער יתר על הדגים וצוה ה' ב"ה בו חצי שחיטה כאותה שחיטה שבהם בחינה גדועה יותר וצערו מרובה כאותה ששינו (שם) רוב שנים בהמה, ואחר כך אמר ירידה שהיא כדונם וצומח והוא אומר ובכל הארץ תיבח הארץ תמיד על הדומים ותיבח בכל רמו זה הצומח וכל אלו הם ירידות הנפשות אשר ישנם בתקות התיקון לשבד לקדמותם כי מהדומם יעלה לצומח ומהצומח יכנס כבעל חי בלתי מדבר ומכעל חי בלתי מדבר ועלה לבעל חיי מדבר, וישנו עוד כירידה פחותה והוא כליון שאין אחריו תקוה והיא ירידה לבחינת שקצים ורמשים זה אכרה תקוהו והם בחינות הרשעים הממירין דתם פושעי ישראל אשר הפליאו עשות:

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם

אם ראית דור שהתורה חכימה עליו פור כיו ואם... אכן לפי מה שפירשתי בפרשת כי תבא בין כענין הברכות בין בענין הקללות שיש ג' דברים כלליות במצות ה', א' היא עסק התורה, שנית: שמירת מצות לא תעשה, שלישית קיום מצות עשה, לזה כשכא לומר תיקון התשובה סדר שלשום: כנגד תשובת תלמוד תורה: אמר תשובה ראשונה ושבת עד ה' וגמר אומר דמעת בקולו שהוא תלמוד תורה, וז"ל: והזכיר עמו דבר אחר: והוא היא התחלת התשובה שערץ השב: עשרת, דאמר כנגדו ושב ה' את שבתך ושב יקבעך וגו' כאומרו ז"ל (תהי' חיי ע"כ) שבוכות עסק התורה יהיו ישראל נגאלין: